

IOAN HOLBAN

Duhul feminin al poemelor

Despre Mircea Petean și cartea sa emblematică, *Poemele Anei*, ajunsă acum la a doua ediție (Editura Limes, 2019), s-au pronunțat critici literari din toate generațiile, încă de la debutul cu *Un munte o zi* (1981) pentru că, iată, în fiecare volum și antologie de versuri din cele peste douăzeci, există măcar un ciclu liric purtând acest titlu; Nicolae Manolescu remarcă „faza de disponibilități multiple” în care se află „un virtuoz al «imprecației», ca și al «cîntecului», Constantin Ciopraga scrie despre fluxul continuu al

textelor care constituie erotica lui Mircea Petean, cu „ecouri din cîntările trubadurilor, miraje romantice și simbolisme moderne”, Gh. Grigurcu vorbește despre impresionantul „cult al iubirii”, Cornel Regman găsește că un ciclu cu această temă din volumul *Lasă-mi, Doamne, zăbava!* este „cel mai unitar, expresiv și atașant”, aducându-l pe poetul transilvan aproape de „mijloacele curente ale textualiștilor”, Mircea Zăciu vede în poezia lui Mircea Petean „neliniștea celui ce caută și se caută în spații securizante, uneori, de-a dreptul mitizate”, Ion Pop descoperă încă de la debut „un lirism al firescului și simplității actelor existențiale, integrate marelui flux vital”, Cristian Livescu descoperă o „filieră cu Rilke”, Ștefan Borbély găsește în *Poemele Anei* „o iubire discretă, cu evidente urme de ceremonial și tandrețe”, Paul Aretzu crede că *Poemele Anei* reprezintă „o obsesie a lui Mircea Petean”, imaginând un „traseu de inițiere”, pentru ca Al. Cistelean să ofere un portret foarte percutant al poetului: „Tehnician al uimirii, comportîndu-se asemeni unui scamator a cărui specialitate constă în a face imprezvizibilă și derutantă realitatea cea mai la îndemână, Mircea Petean are și câteva momente de sinteză a calităților în care ingeniozitatea e pusă în serviciul unui lirism vag ceremonial, iar privirea sa transgresivă, racordată la stratul obscur al lumii și la pulsația subterană, se integrează într-o stare mai profundă, trecînd din registrul uluiei regizate în acela al adorației ritualice”.

Poemele Anei se scriu dintotdeauna; de dinainte de a se ivi într-o biografie pe care o rezumă în cele Cîteva cuvinte lămuritoare la ediția întâi („În sfînta zi de 27 octombrie 1977, la Borșa, un orașel pitit între Munții Rodnei și cei ai Maramureșului, unde ajunseserăm amîndoi cu repartiție guvernamentală, la o ședință a Cenaclului «Metamorfoze», în cadrul căreia citise poeme Echim Vancea, vărul ei, cu care am rămas prieten – minune! – până în zilele noastre, în ciuda faptului că, cică, i-am făcut praf producția textuală pe care avusese îndrăzneala să ne-o pună pe masă atunci”, scrie Mircea Petean la peste patruzeci de ani de la primele poeme ale Anei), dar, poate, și dincolo de durata acelei biografii: „Ultimul poem inclus în carte – *Ana în Liguria* – e din septembrie 2007, asta deoarece ultimul poem al Anei se va fi scriind poate, după dispariția mea, cine știe?”, se

întreabă retoric neliniștit Mircea Petean la Genova, în Liguria, în urmă cu câțiva ani. Experimentul poetic al lui Mircea Petean, unic, după cum spune critica de întâmpinare, pivotază în jurul Anei, femeia întâlnită „la Borșa” și *fantasma* pe care o nasc visarea și somnia, în legătură pe canale subterane cu paradigma eminesciană și aceea (neo)romantică de azi: „iată o femeie clipește din pleoapele ei/ ca doi solzi vegetali mărunț și des/ cum și-ar zbate aripile o rândunică în/ jurul cuibului gata să cadă se/ desprinde răsucesce domeniul ca pe/-un papirus îl face sul apoi îl bagă în/ sân după ce și-a umplut cofele cu apă/ așa înaltă și dreaptă pășește prin/ inima mea” (*Cîntec*). După *întemeierea* prin cununia la starea civilă în Sighet și „nunta mare” din Jucu Nobil, Ana (i) se înființează prin cuvânt, fixând uimiri, precum aceea de a vedea marginile unui bob de rouă, căutând refugiul la *marginea marginilor* alături de „făptura-ți ceresc de pămînteană”, câteodată, într-un peisaj lacustru, între „încovrigate sălcii și luntrea ancestrală”, alunecând „pe ape tulburi/ pe ape adânci/ pe lotcile mele din rășină de brad”, primind în voluptate somnia unui cântec de leagăn: „lasă-mă să adorm/ somn-odor/ șesului inform/ dacă tot m-ai părăsit/ degetar/ muntelui strălimpezit/ nu-ndrăzni să mă visezi/ negreșit/ mai sunt amiezi/ lasă-mă să dorm/ somn-odor/ șesului inform/ chiar de aud îmbieri/ vuiesc văi -/ niciodată nicăieri”: Ana e chipul de pe zarea lumii, e personificarea universului însuși, e femeia întâlnită la Borșa și fantasma care naște poezia, într-o *geneză reciprocă*: „ești deci sunt”, scrie Mircea Petean în ori-zontul (re)nașterii sale în poezie, în bibliografia de după biografie.

În *Poemele Anei*, visarea și somnia își asociază ceea ce aș numi o *poetică a departelului*, elementul de coeziune pentru un univers care se întinde de la „un țărniș pe Insula Paștelui”, prin „cețoase cruguri”, pînă la „depărtările cu stînci”, în refugiul de piatră din Nordul spre care cuplul erotic pleacă în pelerinaj: „Ana/ drumul spre Nord e deschis/ liber e drumul spre Nord/ hai să-l străbatem pe jos/ hai să pornim împreună/ Ana/ spre Nord/ hai la drum/ când obosești/ ne-om prăbuși în marginea lumii/ și-om adormi sub zăpezi -/ doi prunci pe care clipa din urmă îi va fi surprins/ într-o ultimă disperată

îmbrățișare -/ va veni îngerul și va aprinde o lumânare/ flacăra ei discretă va arde-n tăcere/ până când moartea picura-va-ntr-ze buze nectar și miere” (Praf, noroaie, zăpezi). Mircea Petean și Ana, ființele care (re)fac unitatea, pe Unu, în poezie și, cum s-a văzut, în viață, descriu o geografie a lor, un spațiu ființial, identificat în înverzita vale unde s-a răsturnat carul cu greieri, într-o luncă vibrînd după trecerea apelor, o pajiște alpină unde doinește cel care „umblă în cer la coasă”, locuind în casa din vis, care „se construiește singură”, între maci și albăstrele pe Prunduri, în Gropi, „cu margini bătute în fragii altor veri”, în casa surpată a unchiului din Bărc, în Munții Maramureșului, „la o fabricuță de texte” ai cărei salariați „erau cu toții copii”, la Jucu Nobil pentru a clădi „un foc în formă de piramidă”, alături de Ștefana, cealaltă figură tutelară din *Poemele Anei*, în orașelul „ghemuit la picioarele muntelui”, la casa părintească pentru a primi „binecuvîntarea bunicii” și „urările de bine ale străbunilor”, în sfârșit, într-un loc unde la început a fost muntele, iar „la sfîrșit a fost muntele/ aidoma unei catedrale de ape”: departele din poezie și spațiul ființial ale lui Mircea Petean se află la/ în marginea marginilor: „acolo unde începe sfârșitul/ crengilor de brad/ se-aprind candelabre în creștetul cerbilor/ acolo unde începe sfârșitul/ suișului de piatră/ dă în spic fuiorul mistuit de dor/ acolo unde începe sfîrșitul/ anilor de pribegie/ leagă cuvîn-tul în marginea marginilor/ acolo unde sfârșitul umbrei mele/ începutul umbrei care te vestește/ este/ izvoarele au spălat locul -/ pe o pânză țesută din păsări și vânt/ o nouă făptură depărtarea-nfiripă”.

Căutînd zadarnic „mitologii post-moderne”, Mircea Petean regăsește orizontul mito-poetic românesc, referenții și semnele sale de identificare pentru că, iată, *Poemele Anei* se construiesc (și) pe conturul unei constelații simbolice, începînd cu *pîntecul roditor*, asociat sunetului de toacă în lemn verde, proiecție a vieții ce va să vină: „dormi/ surâsul în colțul gurii uitat/ ca un fluture viu/ e un fel al vieții/ de a-și răspunde sieși/ o/ auzi cum bate un os/ în toaca de lemn verde/ a pîntecului tău”. Tot astfel, creanga de nuc înmugurit e un simbol al fecundității, plopii sunt ai doliului, ai pierderii și suferinței, marcînd un foc al năruirii vieții, precum casa unchiului din Bărc, după cum salcâmul e un simbol al rezistenței cuplului

erotic: „pe fundul oceanului de stele/ ochiul calcanului privește tangențial/ spărturile-n gard le acoperă scânduri/ de liniște și uitare/ duceam la gură pumnii/ umflați de florile albite de spaimă/ cuvintele se făceau albine în zbor uneori/ limba creștea ca pâinea de casă/ după douăzeci de ani sau mai mulți/ păstăile sonore sticlesc în salcâm/ după douăzeci de ani sau mai mulți/ rugarul își scutură păstăile/ e sărbătoare în memoria mea/ Ana/ după douăzeci de ani sau mai mulți" (*După douăzeci de ani*).

În aparență, în cea mai recentă carte a lui Mircea Petean, *Mai vorbim. Alte poeme ligure* (Limes, 2020), structura liricii urmează liniile știute; regăsim un grupaj Poemele Anei, cu transferul figurilor tutelare de acolo, Ana și Ștefana, o geografie și un timp asumate ca metafore ale ființei interioare, nostalgia Nordului și a „coborîtorilor din agatârși” numai că, aici, visarea și somnia trec în visul dominator al suprarealiștilor; ieșit dintre pajiștele montane și din refugiul de piatră al muntelui, poetul asumă scenariul suprealist al orașului pustiit, traversat de „nebuna” care „trage după ea o jigodi”, a cărei voce „sfișie țesătura tăcerii” cu strigătul „fugiți, sfârșitul lumii e aproape”; aici, fantasma iubitei e înlocuită de *fantomile* unor elani care se mișcă de nicăieri către nicăieri, sfârșindu-se pe această cale, ca în *Elanii fantomă*. Mai mult încă, nu mai sunt simple îndrăzneli spre o altă structură literară; în *Mai vorbim*, poezia lui Mircea Petean dă suficiente semne ale unei schimbări radicale de paradigmă; în *Jufa și Pufi* e o „arătare”, asemeni celor ale lui Urmuz și H. Bonciu, Ambrosio din *Îndurare*, Nicanor din *Breaking News* și profesorul de poezie de altădată care se rătăcește în „pădurea narativă” și sună la 112, noua carte ar fi trebuit să se numească *În turnul cu urechile crescute înăuntru*, cum se spune în *Într-un turn*, pe ecoul tăcerii lăsate după trecerea unui „obiect cosmic”, când apar „chipuri sluțite și măști înlocuite de capete/ de duhuri aievea/ ori fantasmagorice”.

Mai vorbim poate fi o placă turnantă a poeziei lui Mircea Petean, trecând de la poetica exprimării exprimabilului la aceea a exprimării inexprimabilului, chiar dacă sau, poate, tocmai de aceea, iată, citim aici unul dintre cele mai frumoase poeme de dragoste din lirica noastră de azi: „hai cu mine în noapte/ hai cu mine/ nu spun că va fi bine/ spun doar că

vom înainta/ ne vom îndepărta/ vom dispărea/ din raza privirii oricui/ zeii doar avându-ne/ poate/ în vedere/ hai cu mine/ hai cu mine în noapte/ pe trunchiuri de pin/ arse pe jumătate/ pe trunchiuri de pin furate muntelui pluti-vom/ în josul fluviului/ atenți la curenți/ pînă la marea cea mare/ hai cu mine adânc în noapte – îți șuier/ și voi răsuci pentru tine alean și cutreier/ ne vom întinde pe plute pe spate/ și ne vom uita la stelele îndepărtate/ îți voi șopti cuvinte nemaiauzite/ iar tu-mi vei povesti vrute și nevrute/ dar ce spun eu/ tu nu trebuie să zici nimic/ tu nu trebuie să faci nimic/ lipiți unul de celălalt fi-vom una/ una vom fi și nimeni și nimic nu ne va putea despărți/ în vecii vecilor/ hai/ vino/ vino cu mine în noapte/ curând se va crăpa de ziuă/ și noi n-am închis un ochi/ nu ne fie de deochi”.